

# NYHETSBREV

mars 2008

## Samhällets olycksbarn

Kvinnorna på Abrigo har vitt skilda bakgrunder och kommer från olika miljöer, men ett har de gemensamt: De hör till samhällets olycksbarn. De räknas bland dem som ingen vill veta av. Ofta är de barnhemsbarn och gatubarn. Ibland hade vuxit upp med föräldrar i samhällets yttersta utkanter. Det gäller Janaina och Ana Claudia som Du får möta i årets första rundbrev.

Stefan Martinsson

## Att vara förälder åt sina föräldrar

Janaina är 23 år och väntar sitt tredje barn. Hon berättar om hur det var att växa upp bland mentalt störda människor. Och om att vara förälder åt sina föräldrar utan något stöd från samhället. Jo, några socialarbetare hjälpte hennes far att få en pension, 600 kronor i månaden, och på den överlevde familjen, två vuxna och sju barn. Men kanske hade det varit bättre om



henne pappa inte hade fått någon pension, resonerar hon. ”Då hade vi kommit på barnhem.”

Hon växte upp i en småstad där alla visste, alla såg och ingen hjälpte. Folk stod och pekade och skrattade när hon som sjuåring fick hämta mamma som börjat äta godis i ett snabbköp, eller pappa som befann sig på huvudvägen och försökte dirigera trafiken.

”Alla visste vilka vi var. Vi var dem man berättade historier om, härmade och skrattade åt. Vi barn kallades ”idioternas ungar.” Ingen av oss syskon är sjuk, ingen av oss hade svårigheter att lära sig läsa och skriva, men mina syskon slutade skolan efter några år. Vi blev mobbade för saker som vi inte kunde hjälpa och inte kunde förändra.

Jag har lyckats ta mig igenom sju års skolgång, och är fast besluten att avsluta grundskola och gymnasium. ”Kanske ingen av dem som förföljde mig genom min skoltid får veta att jag lyckats, men det kommer ändå att kännas som om jag fått upprättelse.”

”Naturligtvis försvann mina syskon hemifrån så fort kundes. Jag stannade kvar tills jag fyllde 18 år och träffade en man som vågade intressera sig för en sådan som jag. Paulo Cezar såg bra ut och var 23 år gammal. Men uppriktigt sagt hade jag gift mig med vem som helst som kunde ta mig hemifrån. I snabb följd föddes våra två döttrar, Joyce och Jennifer. Min man arbetade som diversearbetare, mest ägnade han sig åt gatu-försäljning. Inkomsterna var små och oregelbundna. Men plötsligt började han komma hem med mer pengar, och var ofta borta på nätterna. Jag blev misstänksam och kontrollerade hans kavajfickor. Där fanns små påsar med vitt pulver och jag förstod med en gång vad det handlade om. Jag ställde honom mot väggen. Det blev bråk och han slog mig rätt illa. Nästa dag gick jag och tog ut skilsmässa. Men jag vågade inte anklaga honom för knarkförsäljning. Därför gick det inte bra för mig i domstolen. Domaren gav mig vårdnaden om den yngsta, Jennifer, men beslöt att Joyce skulle stanna hos min man.”

”Jag fick jobb i en grannkommun och flyttade dit med Jennifer. För ungefär ett år sedan träffade jag en man, Flávio, som var betydligt äldre än jag, men han hade fast arbete och ett hus. Jag flyttade in hos honom, fastän jag kände till att han hade problem med spriten. Jag

fick träffa Joyce en gång i månaden. Jag märkte att hon förändrats, men trodde att det var för att hon börjat känna sig främmande för mig. Men en dag då vi var ute i ett snabbköp pekade hon på en flaska vin och sa: ”Pappa ger mig sådant för att jag skall vara snäll mot honom.” Jag fick henne att berätta. Och fick höra en mammas värsta mardröm: Sexuella övergrepp. Jag gick omedelbart till polisen. Fallet gick till Domstolen som gav mig tillfällig vårdnad. Men vad hjälpte det? Två dagar senare dök Paulo Cezar upp med revolver i hand och tvingade med sig Joyce. Jag vet inte var hon finns. Ungefär samtidigt upptäckte jag att jag var gravid. Min man var lycklig. Han skulle bli pappa för första gången och lovade sluta dricka. Men veckan före jul fick han ett återfall. Han fick tag på några flaskor hembränd sprit av dålig kvalitet. På natten insjuknade han, och nästa dag var han död, 54 år gammal. Bara en vecka senare föddes Rafaela. Vår vigsel hade inte hunnit registreras och jag kan inte få någon pension om jag inte kan bevisa att barnet är hans. Det finns DNA-test, men jag känner inte hans släktingar. De bor i en by i Paraiba, över 70 timmar med buss. Hur skall jag kunna ta mig dit? Själv bor jag nu på Abrigo. Mitt liv är ett kaos. Men jag kommer att kämpa för mina barn, så länge jag orkar.”

### Zigenare !

Ett smatter från hästhovar mot asfalten, i full galopp rider tio unga män förbi Abrigo på magra hästar. ”Zigenare!” ropar barnen. ”Zigenare” säger de vuxna och ruskar på huvudet. ”Det vet man ju hur de är. ”

År 1500 nådde en portugisisk eskader på avvägar kusten av det land som vi idag känner som Brasilien. Oändligt, glest befolkat och med oanade möjligheter. Bara något årtionde senare, medan den portugisiska inkquisitionen förfärade Europa, dök tanken upp att ersätta avrättningar med etnisk rensning. Judar, morer och zigenare ställdes inför valet: Kättarbålet eller dop och förvisning till Brasilien. Så byggdes den brasilianska nationen på en motvillig immigration.

Brasilien är ett segregerat samhälle med stora klyftor mellan raser och samhällsklasser. Längst ner på skalan finns zigenarna. Ännu efter 500 år står de flesta utanför samhället. De bor i städernas utkanter, drar omkring med magra hästar och lappade tält, slipar knivar, förtennar, spår. Man

skrämmar barnen för dem, och de anklagas för varje stöld.

Också i Itaborai finns grupper av zigenare. Bland dem familjen Belo, som jag lärde känna för snart 20 år sedan. Bara 100 meter från Abrigo ligger stadens begravningsplats. Framför ingången kunde man se smutsiga ungar, kvinnor i vida kjolar, sysslolösa män och magra hästar. Var bodde de? Några höll till i fallfärdiga ruckel som var uppförda efter kyrkogårdsmuren, men de flesta bodde inne på kyrkogården.

Jag brukade stanna till och växla några ord när jag passerade, och följderna blev att de slutade att tigga av mig. De begärde aldrig något. Det var vi på Abrigo som erbjöd hjälp. De fick av de kläder som vi inte behövde och de fick hämta matrester åt sig själva och åt de grisar de födde upp.

En dag för 17 år sedan kom några av dem ner till Abrigo och för första gången bad de om hjälp. En av flickorna Belo, Jaciara, hade under natten fött ett barn inne på begravningsplatsen. Familjen visste inte om att hon var gravid. Hon hade inte vågat berätta. Hon var bara 14 år gammal, och en vuxen man hade våldfört sig på henne. Han hade sedan försvunnit, kanske rädd för att hennes familj skulle hämnas.

Det gjorde ont att tänka på en våldtagen 14-åring som, med hjälp av kvinnliga släktingar, föder sitt barn en regnig natt på en begravningsplats. Till sjukhuset kunde hon inte vända sig. Hon stod utanför samhället i alla avseenden. Ingen enda av folket på kyrkogården fanns i några födelseregister. Abrigo såg till att hon fick vård, och att barnet blev undersökt. Hon ville stanna hos sin familj, men tog tacksam emot barnkläder och annan hjälp. Barnet kallade hon Ana Clara.

En dag tolv år senare kom en kvinna och frågade efter O Pastor. Hon ville döpa sina fyra barn. Jag började anteckna barnens namn och sedan hennes eget: Belo, Jaciara, och plötsligt mindes jag henne. Livet hade inte varit lätt och åren hade gått hårt fram över henne. Hon hade dragit omkring i byar och bosättningar i närheten av Itaborai. Det hade funnits flera män i hennes liv, men ingen hade stannat, och hon hade fött ytterligare tre barn. Och nu skulle de döpas. Bland dem den äldsta, Ana Claudia. Hon blev ett år senare konfirmerad på Abrigo. Vi såg till att hon fortsatte i skolan. Hon har studerat till årskurs sju. Ingen i hennes stora släkt har gått så många år i skolan.



För några år sedan insåg Kommunen, att det var en skam för samhället att låta människor bo på en begravningsplats. Eller kanske var det så, att de som besökte gravarna stördes av att det bodde zigenare där. Ett hus uppfördes i samhällets utkanter. Dit förflyttades delar av familjen Belo. Rucklen som lutade mot kyrkogårdsmuren fick bli kvar. De revs först strax före jul. Bland de sista som lämnade rucklen var Ana Claudia. Hon hade bott där en tid, gravid, tillsammans med sin son Ryan, 18 månader. Hon är gift, men hennes man har övergett henne för en annan kvinna. Han behöll huset, och sände iväg sitt barn

och sin gravida fru. Varför finner du dig i det? Hon rycker på axlarna. Det är ju så män handlar. Nu bor hon på Abrigo. Hon har börjat skolan igen; ett år kvar och sedan väntar en kurs som sjukvårdsbiträde. Ibland tar oron överhanden och hon börjar vandra omkring på vägarna men stannar inte längre borta under natten. Hon har ju ett barn att ta hand om och är en mycket omtänksam mamma. Hennes barn hjälper henne att forma sin framtid.

december 2007

## Om att inte ge upp

De unga gravida kvinnor som söker hjälp på Abrigo saknar det mesta av vad vi andra tar för givet; familj och utbildning, arbete, bostad och mat. Men det största hindret för förändring ligger inte i deras fattigdom, utan i bristen på självförtroende. De vågar inte tro på förändring. Abrigos största utmaning är att hjälpa unga kvinnor att inse att de duger. Det är ingen lätt uppgift, och det gäller att inte ge upp. Jag vill ge ordet till en kvinna, som har stor erfarenhet av misslyckanden men som samtidigt är ett levande bevis på att uthållighet ger resultat.

## Vägar jag gått och vägen fram

Min familj kommer från samhällets allra fattigaste lager. I skjulet som var vårt hem föddes vi fem syskon, två bröder och tre systrar. Båda mina bröder är synskadade. Det kanske låter hemskt att säga så, men de hade det bäst av oss. De kom till ett barnhem för blinda och där fanns skola och de fick en yrkesutbildning. Vi flickor fick inte den chansen.

Min pappa ryckte in som bagare när det behövdes extra folk. Det behövdes sällan. Han har suttit i fängelse och ingen vill ge honom fast arbete. Dessutom har han svårt med spriten. När han hade sina perioder fick mamma och vi barn ta stötarna. Han är våldsam när han dricker och mamma gick ständigt blåslagen. Ofta tog hon slagen för att vi skulle hinna undan. Vi sprang till nen granne och höll oss gömda medan vi hörde pappas vrål och mammas gråt. Det var hemskt.

Jag och min äldsta syster fick ofta ge oss ut på tiggarrundor. Ibland fick vi äta resterna av vad som fanns kvar i andras grytor, eller ta med oss den mat som inte dög längre. Vi var så illa klädda att vi aldrig vågade gå och tigga utanför restauranger eller bland folk som hade det bättre ställt. Jag har ofta varit hungrig och gått utan mat dagar i sträck.

Alla kan förstå, att med den bakgrund jag har blev det inte mycket bevänt med skolgången. Sammanlagt gick jag knappt 3 terminer i skolan. Båda mina föräldrar var analfabeter och tyckte att skolan var ett onödigt hinder. Barn behövde lära sig arbeta, resonerade de, och om det inte fanns arbete kunde de tigga. När jag var 13 år började jag att arbeta som städerska och tvätterska hos en familj. Jag fick en sängplats bakom tvättanken, mat, avlagda kläder och ibland en slant. Jag arbetade 12 timmar per dag, sju dagar i veckan. Jag tyckte att jag aldrig haft det bättre.



Två år senare träffade jag en pojke som var några år äldre. Vi började sällskapa och jag drömde barnsligt om att få en familj. Det känns nästan otroligt när jag tänker tillbaka, men jag blev glad när jag fick veta att jag var gravid. Så litet jag förstod! När jag var 15 föddes mitt första barn. Snart hann vardagen och fattigdomen i kapp oss. Min man ville vara ute med sina kompisar och ville inte ta något ansvar för sitt barn. Han slog mig och tyckte att jag och barnet stod i vägen för honom. Jag flydde hem. Men där var jag inte välkommen. Dörren stängdes för mig. Inget annat än gatan återstod.

En man i grannskapet lovade att ta hand om mig och min dotter och snart var jag gravid för andra gången. Redan innan barnet föddes fick jag veta att han hade två andra kvinnor och flera barn. Han hade ljugit mig full och fått mig att drömma om en familj. Jag tyckte livet förlorade all mening för mig. Jag drev förtvivlad omkring på gatorna tills någon tog mig till Abrigo. Jag gick med på att skrivas in på Abrigo för att få en plats att sova och mat att äta i väntan på att mitt barn skulle födas. Jag ville inte lyssna till förslag om utbildning. Två veckor efter förlossningen var jag ute på gatorna igen, i min ständiga strävan att finna någon som ville ta hand om mig och mina barn. Jag bodde än här och än där, tog jobb där det råkade finnas något. Under den tiden gick jag igenom mitt livs bittraste stunder. En gång saknade jag och flickorna mat i tre dagar. Kan du föreställa dig hur det känns att höra sina barn gråta av hunger? Rycka i ens kläder och be om mat? Ingenting är värre än det. Ingenting. Jag kommer aldrig att glömma det.

När mitt äldsta barn var två år fick jag höra att hennes pappa blivit medlem i en av de nya pingstkyrkorna. Han hade aldrig gett mig eller vårt barn någon hjälp. Nu gav han tionde av sin lön till församlingen. En söndag gick jag dit. Jag vet inte var jag fick modet ifrån, men jag

ställdes mig mitt i kyrkan och berättade med lugn och hög röst att mitt barn svalt medan hennes far hade köpt sig en kostym för att gå i kyrkan. Församlingen ställde honom mot väggen. För en tid framåt gav han mat och kläder till sin dotter. Det hade varit bra om jag själv gått med i kyrkan. Men så blev det inte. Tvärtom sjönk jag ännu längre ner mot samhällets botten. Lät mig bjudas på öl och mat av män jag knappt kände, såg i varje tillfällig bekant en drömprins som skulle ge mig och mina döttrar ett hem. Mitt liv var så självdestruktivt att vad som helst hade kunnat hända; sjukdomar, övergrepp eller droger. Det hände inte, men istället blev jag med barn igen.

Åter fick jag vända mig till Abrigo för att be om husrum, och ännu en gång visade jag att jag inte hade förstått något. På Abrigo hade man gjort klart för mig, att om jag än en gång gav mig iväg utan att ta emot hjälp till utbildning kunde jag inte komma tillbaka. Jag fortsatte att strunta i varje förslag till skolor eller kurser, och när jag fick erbjudande om ett jobb som städerska tvekade jag inte en minut. Jag packade ihop mina saker, tog mina tre döttrar och gav mig iväg. Jag hade inte ens frågat efter lön och arbetsvillkor, så dum var jag. Naturligtvis blev jag lurad. De som anställde mig trodde, att jag, med tre små barn, skulle acceptera att arbeta utan lön mot mat och bostad.

Jag drog runt med flickorna i ett ständigt sökande efter husrum, mat och någon som kunde ta hand om oss. Tre barn med tre olika män, alla lika odugliga, och jag hade inte fattat något! Jag häpnar när jag tänker tillbaka på det.

Nu kommer vi till pappa nummer fyra, för en sådan skulle jag råka ut för innan min historia vände. Han var snäll, vilket ju var en nyhet, men han hade inget att erbjuda. En bedrövlig kåk utan vatten och avlopp på en vattensjuk äng, ingen tanke på att skaffa sig ett fast arbete. Jag grät över ännu en graviditet och hade behövt höra honom säga att han skulle renovera huset och skaffa sig arbete. Istället påstod han att han inte var pappa till barnet. En kväll kom han hem full och lycklig över att ha funnit en lösning på mina problem. En bekant i den lokala baren hade lurat på honom en dyr medicin som skulle framkalla abort. Han tvingade mig att ta den. Jag blev så sjuk att jag trodde att jag skulle dö men någon abort framkallades inte och som väl var blev inte barnet skadat.

Nu samlade jag ihop allt mod som min förtvivlan kunde framkalla och gick tillbaka till Abrigo. Där blev de som väntat inte entusiastiska över att se mig. Man talade om alla mina försummade chanser och hur negativ jag var till allt och alla. Men samtidigt såg man min situation, gravid i 8:e månaden och tre barn, det äldsta fem år gammal. Jag fick stanna under förutsättning att jag deltog i de kurser och studier som skulle lägga fram för mig. Jag accepterade. Vad hade jag för val? Och den här gången stannade jag på Abrigo och började vänja mig vid arbetet där. Jag fick många vänner och några ovänner också, för den delen. Men jag satt helst inne på mitt rum. Till slut sa en av de andra kvinnorna ”Du kan väl vara med oss andra och samtidigt lära dig något?” Jag försökte, men det här med att sticka och sy var inte något jag hade lätt för att lära mig. Man föreslog att jag skulle gå någon kurs. Jag valde den kortaste! Och så var det detta med skolan. Jag hade lovat, och även om jag försökte slingra mig ur fanns ingen återvändo. Tre veckor före skolstart fick jag välja: Antingen tar du emot undervisning och gör inträdesprov till skolan eller lämnar du Abrigo. Hade det inte varit för mina döttrar hade jag genast gått min väg. Jag fick en lärare som gav mig undervisning och fick sedan pröva in på en privatskola. Till min överraskning placerades jag i 5:e klassen. Jag hade ju bara gått ett år i skolan. Nu skulle jag dessutom läsa in ett läsår per termin. Jag överdriver inte när jag säger att jag var vettskrämd när jag första gången gick till skolan. Men allt har gått bra. Det var studierna som förändrade mitt liv. Jag började plötsligt se världen med andra ögon. Jag insåg, att jag ägnat mitt liv åt att finna någon som skulle ta hand om mig och aldrig förstått att jag var fullt kapabel att ta hand om mig själv och att mitt största misstag hade varit att tro att andra var så mycket bättre än jag, och jag själv så mycket sämre än andra. Vad hade de där männen haft att erbjuda mig? Ingenting. Sedan jag

var liten hade jag alltid fått höra att jag inte dög och jag trodde att det var så. Genom studierna lärde jag känna mig själv. Jag såg att jag var bättre, starkare och mer begåvad än någon av de fyra män som är pappor till mina döttrar. Jag fick vänner som tyckte om att diskutera samhälle och politik. Jag vågade komma med synpunkter i samtal med mina lärare, de lyssnade och blev intresserade. Jag lärde känna en värld och ett samhälle som varit stängda för mig. Plötsligt insåg jag varför jag hade så många barn och varför mitt liv hade blivit så fel: Jag hade varit fången i okunnighet och självförakt.

Julen 2005 fick min mamma en hjärnblödning och efter tre veckor på sjukhus dog hon. Jag tänker ofta på hennes liv, hur hårt och fattigt det var. Hon uthärdade allt och när hon kunde gick hon till kyrkan. Hon har bett och gråtit för mig många gånger. Jag tror att hon hemma hos Gud fortsätter att vaka över mig och mina barn.

Jag har fått hjälp att bygga ett hus och bor inte längre på Abrigo. Huset är långtifrån färdigt, och det mesta saknas. Men det är mitt och här skall jag bo så länge jag lever.

Jag går ut gymnasiet nu i december och har fattat ett viktigt beslut: Jag skall förbereda mig för högskola och tänker studera till socionom. Jag vill lära mig mer om bakgrunden till varför samhället är som det är och människor handlar som de gör. Mina döttrar är min glädje och min stolthet. De heter Elizandra, 10 år, Mayra, 8 år, Ynara, 5 år och Geovana, 4 år. Elizandra har flera gånger fått premier i skolan, senast som den bästa eleven i sin årsklass.

Själv heter jag Valéria och är 25 år. Jag delar min dag mellan mitt arbete, mina studier och mina döttrar. Det blir långa dagar. Men jag tänker fortsätta att kämpa på samma sätt under många år för min egen skull och för att mina döttrar skall få studera. Och med Guds hjälp skall jag klara det.

september 2007

### Deras egna berättelser

Det är mycket som en övergiven gravid flicka behöver. En plats att bo, en varm dusch, rena kläder, mat och en möjlighet att få sova ut i trygghet. Hon behöver få läkarhjälp och hjälp att förbereda sig att bli mamma. Och hon behöver få utbildning, sätta sig på skolbänken och planera för framtiden, för arbete och försörjning. Allt detta kan Abrigo erbjuda och det är mycket. Men det är ändå inte tillräckligt. Det viktigaste vi kan göra för våra kvinnor är att hjälpa dem att se att de duger. Och att få vara med och bygga upp deras självförtroende. De behöver hjälp att upptäcka att de är överlevare, att de är starka och att de kan använda sin styrka för att förändra framtiden. Samtalet är en viktig del av vårt arbete. Kvinnor behöver få prata om livet, så som det var och som det kan bli. I detta brev får Du möta två kvinnor som själva skrivit om sina liv. De har bara gått några år i skola och lagt ner mycket möda på att formulera sina tankar. Det är deras egna, oredigerade och oretuscherade berättelser. Det har varit viktigt för dem att få skriva dem. Jag tror, att det är viktigt för oss att få läsa dem. Stefan Martinsson

Maria Aparecida

Jag föddes för 18 år sedan i Magé, en förort till Rio. Jag vet inte vem som är min mamma.. Man hittade mig nyfödd, kastad i en soptunna. Någon hörde att jag skrek. Det var en kvinna från en kristen församling som hittade mig. Folk tyckte synd om mig, och i början var det många som ville ta hand om mig. Jag bodde hos än den ena än den andra familjen. Så långt jag kan komma ihåg har jag fått höra: ”Hon hittades i en soptunna. Hur kan en mamma vara så hemsk?.” Det var ingen som tänkte på hur det var för mig att få höra att min mamma inte ville ha mig.

Jag var med i församlingens barnkör. Jag tycker mycket om att sjunga i kyrkan. Men när jag var tio år hände något som förändrade allt. Jag blev jag våldtagen av mannen i familjen jag bodde hos. Jag blödde mycket och sprang gråtande bort till en grannfamilj. Jag kände dem, de var med i samma kyrka. Men ingen trodde på mig, för de var ju vänner med mannen som våldtagit mig. Alla sa att jag var elak och ljög. Nästa dag förde man mig till ett barnhem långt bort, som heter Casa das Meninas. Jag blev kvar där i två år, sedan rymde jag. Jag bodde på Rios gator, alldeles ensam för jag blev aldrig accepterad av de andra gatubarnen. På nätterna brukade jag sova framför huvudingången till Centralsjukhuset i Rio. Där var det alltid upplyst, och alltid folk i rörelse, så där kände jag mig inte så rädd.

När jag var 13 började jag sälja mig i utbyte mot pengar eller mat. Några andra prostituerade flickor berättade att man kunde få kunder bland långtradarchaufförer som brukar stanna vid någon av de stora bensinstationerna i Rios utkanter. Ofta fick man följa med i långtradaren tills chauffören tröttnade. För några dagar hade man en plats att vara, mat och ibland litet pengar. Efter långtradarrouterna mötte jag många andra prostituerade, de lärde mig att använda droger. Det är enda sättet att stå ut med ett sådant liv. Jag tror att jag har använt alla droger som finns. För drygt ett år sedan slängde en chaufför av mig i Salvador. Där mötte jag en äldre man som jag fick bo hos. Jag slutade med droger, och hade för första gången på länge något som liknade ett hem, Men när jag blev gravid ville han inte veta av mig. Han sa åt mig att sticka och så tog jag mig tillbaka till Rio. Jag struntade i allt och bodde på gatan tills någon tog mig till hit. Jag var så full av ohyra att de fick raka av mig håret och bränna mina kläder. Nu bor jag här på Abrigo. Alla tycker om mig här och jag har många vänner. Ofta tänker jag på min mamma. Jag skulle vilja träffa henne och fråga henna varför hon slängde bort mig. Men jag vet inte ens vad hon heter.

Jag trivs på Abrigo och jag hoppas kunna få hjälp att studera. Jag tänker mycket på framtiden. Jag hoppas att jag en dag får mitt eget hem där jag kan bo med min son. Jag känner ofta en stor tomhet inom mig, som om något fattades. Jag skulle vilja vara annorlunda. Jag skulle vilja ha min mamma.

Juliana

Jag heter Juliana och är 18 år. När jag skriver detta är jag gravid i 7:e månaden och

bor på Abrigo. Jag har gått 5 år i skola, och jag vet att jag inte kan skriva så bra. Men jag vill försöka. Jag hoppas ni kan förstå mig.

När jag vart liten, jag tror jag hade fyllt 3 år, träffade min mamma en ny man och därför ville hon inte längre ha mig. Hon lämnade mig på ett barnhem i en annan del av Rio. Där tillbringade jag flera år utan någon kontakt med min mamma eller min lillebror Ruben. Jag vet inte varför just jag lämnades på barnhem, kanske var jag besvärlig och elak. Min bror slapp barnhemmet. Det var bara jag som blev bortlämnad. Efter många år besökte min mamma mig. Det var det första besök jag fått sedan jag kom till barnhemmet. Hon berättade att hon lyckats skaffa sig ett litet hus. Jag blev jätteglad, för jag trodde att jag skulle få flytta hem till henne. Hon besökte mig flera gånger och varje gång bad jag att få följa med, men hon sa alltid nej. Hon sa att tiden inte var inne och att det inte var något man kunde ordna från en dag till en annan. Till slut rymde jag och letade rätt på huset där hon bodde med sin man. Jag trodde att hon skulle bli glad och att jag skulle få bo hos min familj. Det hade jag drömt om under alla år på barnhemmet. Men allt blir inte som man drömt. Min mamma blev inte alls glad och jag var inte välkommen. Nästa dag förde hon mig tillbaka.

Jag tyckte det var så orättvist. Varför skulle min bror få bo hos henne, och jag på ett barnhem? Jag blev ledsen och arg på min mamma. Och eftersom ingen ville ha mig sökte jag mig till andra utstötta ungdomar, sådana som levde för dagen utan vuxenkontakter och rökte hasch som något alldeles självklart. Jag beundrade dem och ville bli lika självständig och tuff. För varje dag kom jag allt längre in i gruppen. Den blev min familj och jag fick följa med till dansställen och kände mig accepterad. Jag tyckte, att när nu ingen ville ha mig, så kunde jag leva mitt eget liv utan att någon hade rätt att kritisera mig. Jag



började röka och använda droger och drömde om att bli a Rainha da cocada preta. (ungefär: Balens drottning). Idag när jag snart skall bli mamma skäms jag över mig själv när jag tänker tillbaka på den tiden. Jag ser mig i spegeln och ser spåren av det liv jag levat. Och då gråter jag.

En dag inträffade något jag aldrig kan glömma. En tjej i gänget hade blivit arg på sin pojkvän, som är bandit, och skvallrat för polisen. Sedan blev hon rädd och gav



mig skulden och satte igång en massa rykten om mig. Gänget letade rätt på mig och gav sig på mig. De var fem stycken grabbar som slog mig. De tänkte slå ihjäl mig, men plötsligt dök en polisbil upp och de sprang sin väg. Jag var helt sönderslagen och hade fått tre framtänder utslagna. Jag är helt säker på att det var Gud som räddade mig, och att Han vill ge mig en ny chans. Flera månader senare fick jag veta, att banditerna hade förstått att jag inte var den skyldiga. Flickan som hade ljugit om mig torterade de tills hon erkände, sedan slog de ihjäl henne. De brände också hennes mammas hus. Det var med sådana människor jag levde i flera år!

Och nu var jag alltså ensam igen. Jag höll mig gömd och så fort de värsta skadorna var läkta stack jag in till Rio. En bekant erbjöd mig att bo hos henne, fast bara om jag kunde bidra med pengar. Jag hade inget arbete och de småpengar jag fick ihop genom att sälja godis på Rios gator räckte inte långt. För att få ihop pengar började jag med småstöld, jag tiggde, jag prostituerade mig, jag gjorde vad som helst för att slippa bo på gatan. Men det var där jag hamnade till slut. Kvinnan jag bodde hos fick för sig att jag hade något ihop med hennes man. Det var inte sant, men vad hjälpte det vad jag sa? Vart skulle jag ta vägen? Jag fortsatte med stöld för att överleva.. Varje morgon inbillade jag mig att det skulle bli bättre. Bara jag lyckades få ihop pengar till mat och till en säng i ett härbärge ännu en natt skulle allt ordna sig och jag skulle finna någon utväg utan att behöva stjäla. Så träffade jag Fabio, som var några år äldre än jag. Han lovade att hjälpa mig ur mitt elände, och sa att han skulle göra mig glad igen. Han var väldigt bra på att snacka, med fina ord. Jag var bara alltför ivrig att tro allt och alla som lovade hjälpa mig till ett annat liv. Jag borde ha förstått att han var en gangster och knarkare. Men jag ville inte se det. Jag trodde allt han sa, för det var ju vad jag ville höra. Om man har det svårt och är olycklig tror man på folk som säger att de vill hjälpa en. Och jag ville tro att det fanns en framtid för mig. Jag förstod att jag väntade barn. Men det dröjde inte länge förrän Fabio försatte mig i en ohygglig situation. Han hade gömt knark i rummet där vi bodde och när han fick höra att polisen var efter honom stack han utan att säga något. Så blev det razzia. Jag blev gripen och häktad. Jag satt häktad i 29 dagar utan att veta vad jag var anklagad för, och sedan släpptes jag genom villkorlig frigivning. Fabio hittades död inte långt från huset där vi bott, men då satt jag redan i fängelse. Jag vet inte vem som dödade honom, om det var poliser eller banditer. Men det kan kvitta nu, och sitt barn kommer han aldrig att få se.

Så hamnade jag på Abrigo., Här har jag fått mycket hjälp. Jag har fått bort mitt namn ur polisregistret. Det var viktigt för mig. Tandläkaren gör nya tänder åt mig, och sedan kan jag prata utan att hålla handen för munnen. Och jag skall börja studera. Jag har redan varit på inskrivning i skolan.



Jag vill inte att min dotter – jag vet att det är en flicka – skall behöva gå igenom vad jag har lidit. Jag vill ge henne ett riktigt liv, ett sådant som jag drömde om men aldrig fick. Jag känner mig ofta

som en fånge bakom galler, och gallren är min egen oduglighet, ondska och okunnighet. Jag har ingen utom Gud som kan hjälpa mig. Jag vill så gärna få känna att jag duger och har rätt till litet lycka,. Jag tror att jag först måste få känna något av det för egen del om jag skall kunna ge det till min dotter.

juli 2007

### Om konsten att överleva

Niteroi ligger på andra sidan Guanabarakbukten, bara 15 km från Rio de Janeiro. Det är en modern och välskött stad med 600.000 invånare. Men mitt i en medelklassvärld av eleganta höghus och affärsgator ligger São Domingo, en stadsdel med slitna trevåningshus från början av förra seklet, förslummade sedan årtionden. Det var tänkt att här skulle saneras och byggas ett shoppingcenter, men det blev aldrig av. Området blev bortglömt och fastigheterna lämnades att förfalla. De fylldes snabbt av stadens många hemlösa. Paradvåningar delades upp med hjälp av bräckliga väggar av plank och kartong. Curtijo kallas sådana bostäder, krypin på omkring 6 kvadratmeter per familj. Kommunen stängde av vatten och elektricitet för att hindra invasionen, men de nya invånarna fann vägar att kringgå problemet. Ett virrvarr av ledningar, lika olagliga som farliga, tar elektricitet från de sparsamt förekommande lyktstolparna i området till alla de små kyffena. Vatten har ordnats genom provisoriska rör till primitiva toaletter och duschar i husens källare.

Under årens lopp har många kvinnor från São Domingo kommit till Abrigo för att föda sina barn. En del har sedan dragit vidare till bättre boende, andra har återvänt. Angela tillhör dem som valde att flytta tillbaka. Fastän hon har arbete och studerar på högskola väljer hon att bo kvar tills vidare. ”Här bor jag nästan gratis” säger hon ”och kan sätta av en del av min lön för att en dag kunna förverkliga min dröm om ett eget hus. Visst är här ruffigt, men jag har bott här länge och känner alla.”

Banden är starka mellan folket i São Domingo och oss på Abrigo. Inte bara när det gäller gravida kvinnor, utan också när det uppstår andra problem eller någon har hamnat i svårigheter. Det var så vi för fem år sedan kom i kontakt med Olimpia. Några av kvinnorna kom till oss och bad om hjälp. Den handikappade Olimpia hade just flyttat in i ett av rummen och saknade allt, till och med mat. Det här är hennes egen historia: ”Jag drabbades av hjärnblödning som foster och föddes förlamad i båda benen och i vänster arm. Min mamma kunde inte ta hand om mig, och ingen trodde att jag skulle överleva. Jag hamnade på sjukhus och sedan på ett barnhem. Jag har minnen av min mamma. Under de första åren besökte hon mig, men sedan försvann hon. Jag flyttades ständigt mellan olika barnhem, eftersom jag krävde mer vård än andra. Jag har varit på sjukhus många gånger, flera månader i taget. Det var en läkare som intresserade sig för mig. Han såg till att jag fick hjälp att öva upp min arm. Nu kan jag röra den, men jag kan inte lyfta något. Mina ben har opererats sex gånger, titta här på alla ärren! Med hjälp av väggar och sänggavlar kan jag ta mig fram inne i rummet, och

med hjälp av andra kan jag gå korta stycken. Hade jag bara haft kraft i båda armarna kunde jag ha använt kryckor, men nu går ju inte det. Eftersom jag inte kunde arbeta fick jag gå i skola. Jag slutade i sjätte klass. Jag läser gärna böcker och tycker om att skriva. Jag är inte



dum, förstår du! På barnhemmet fick man stanna tills man fyllde 16, men jag blev kvar två år till. De visste väl inte var det skulle göra av mig. En dag kom föreståndaren och berättade att de hade ordnat något bra för mig. En plats där jag kunde få stanna och där jag skulle trivas. Jag fick skriva på en massa papper, och de anställda kom och tog avsked och sa att jag skulle få det bra. Jag trodde de var mina vänner, men de ville bara bli av med mig. De dumpade av mig på Leão XIII!” Och här får jag skjuta in en förklaring. Leão XIII är ett härbärge i Rios utkanter, ökänt och fruktat av stadens hemlösa. När myndigheterna av och till skall städa upp staden från utelligare och gatubarn kör man runt med en buss med gallerförsedda fönster.. Här slänger man in alla som inte hinner undan och för

dem till härbärget. Där samlas människor med mentala störningar, men också sådana som är förlorade i alkohol och droger, de utstötta och övergivna och de som inte kan ta hand om sig själva. De får sova på smutsiga madrasser i baracker, stanken är förfärlig, kackerlackor och annan ohyra frodas. Här finns de leprasjuka, de aidssmittade, de lungsjuka. Här hittar man våldtäktsmän, mördare och prostituerade, och gatubarn. Hit förde man nu Olimpia, Vilket var värst, den ohyggliga miljön eller sveket från dem man litat på?

”Du vet ju hur där är” fortsätter Olimpia sin berättelse ”de som förs dit rymmer så fort de kan. Men hur skulle jag kunna rymma? Jag levde i den där skiten i månader. Men från första dagen planerade jag för hur jag skulle kunna ta mig därifrån. Jag hjälpte folk som inte kunde läsa och skriva, och så tjänade jag ihop en slant här och där tills jag en dag kunde muta några anställda att hjälpa mig upp på bussen till Nitaroi. Och jag hade tur för i São Domingo fanns ett rum ledigt. Det ligger på tredje våningen och kvinnorna turades om att hjälpa mig ner till toaletten och duschen varje morgon och kväll. Men så tog mina pengar slut, och jag kunde ju inte begära att de skulle försörja mig.”

Kvinnorna tog kontakt med Abrigo och vi hjälpte Olimpia att få den sjukpension som hon har rätt till. På den har hon kunnat leva och till och med kunnat skaffa sig en radio och några möbler. Och så hände det oväntade att en man kom in i hennes liv. Luiz har inget fast arbete, men försörjer sig genom att tvätta bilar. Han förlorade sin fru för några år sedan. Hon dog när hon skulle föda deras första barn. Sedan har Luiz levt ensam och undvikit människor. Men nu bad kvinnor från São Domingo att han skulle hjälpa dem att bära Olimpia. Luiz är stark och kunde utan svårighet bära henne ner för alla de många trapporna. De växte fram en vänskap mellan den psykiskt starka Olimpia och de fysiskt starke Luiz. Efter några månader flyttade han in i Olimpias rum. Hon hade för första gången mött någon som såg henne som den starka och intelligenta kvinna hon är. När Olimpia blev gravid var det en stor glädje för dem båda. Vi andra tänkte mest på alla risker och svårigheter, på den hopplösa bostaden, Olimpias handikapp, bådass fattigdom – men för dem var det väntade barnet en gåva. I det längsta försökte Olimpia klara sig själv, men så föll hon illa och insåg att det var dags att åka till Abrigo. När graviditeten framskred blev det svårt för henne att ta sig fram med sina stelopererade ben och deformerade fötter, men vi fick hjälp att köpa henne en rullstol. Luiz var mycket ängslig. Han tänkte alla risker som kunde uppstå i samband med förlossningen. Självt var Olimpia inte orolig alls. Hon var övertygad om att allt skulle gå bra. De gjorde det också. Sista veckan in april födde hon en flicka, Ana Luiza.

Olimpia har många tankar om sitt liv. ”Du förstår, när människor ser att jag inte kan gå och röra mig som andra då tänker de på hur svårt det måste vara. Men jag är född så här. Jag vet

inte om något annat och har fått inrätta mitt liv efter mina möjligheter. Att förlora sin rörlighet senare i liv måste vara fruktansvärt, men för mig är mitt handikapp en del av mig själv. Jag tänker på sådant som jag får tid till, som att läsa till exempel – det är ju inte annars sådant som fattigt folk gör - och handarbete, eller funder över livet, mitt eget och andras.” Hur skall det gå för Olimpia och hennes barn? Just nu gläder hon sig över att vara mamma, men hon behöver hjälp. Och hennes man måste lära sig hur man byter blöjor och matar barn, långt ifrån självklarheter för brasilianska män. Luiz har en släkting som har ett skjul på sin tomt. Luiz hoppas kunna köpa det billigt. Men sedan måste det ju byggas om så att Olimpia kan ta sig fram och så att hennes rullstol kan komma in. Med fantasi och gemensamma krafter får vi försöka handikappanpassa huset efter de möjligheter som finns i en kåkstad i Rios utkanter.

### Hur skall det gå för Rosangela?

Abrigo är, som Du vet, ett hem för gravida kvinnor. Det betyder att vi inte tar emot kvinnor som redan fött sina barn. Det är många vi har fått säga nej till under åren. Kanske vi skulle ha sagt nej också till Rosangela. Men vi kunde det inte. Omständigheterna var alltför svåra. Hon hade hållits gömd under dödshot i flera veckor, först i en kyrka och därefter på en institution. Hon hade nämligen gjort det mest förbjudna i den värld där hon vuxit upp. Hon hade tjallat på sin pojkvän, en bandit i knarkhierarkins mellanskikt. Han hade slagit henne och hon hade hämnats genom att skvallra för polisen. Hon visste inte att polismannen också var involverad i knarkhandeln och att hon 10 minuter senare skulle vara avslöjad. Hennes mamma fick undan henne i sista stund, men till ett högt pris: hemmet blev vandaliserat och två av hennes bröder torterade för att avslöja var hon fanns. Men de visste inget.

Från Domstolen i förortskommunen tog man kontakt med Abrigo och bad om hjälp.

Efter mycket tvekan gick vi med på att ta emot den 15-åriga Rosangela och hennes 3 månader gamla dotter. Abrigo ligger långt från Rosangelas hemkommun och kunde betraktas som en relativt säker plats. Men naturligtvis fick vi ställa krav: Ingen fick veta var hon fanns. Vi kunde inte riskera säkerheten för våra kvinnor och barn.

Rosangela har inte gått många år i skola, men är begåvad. Hon döljer sin osäkerhet, sin skräck och sina minnen bakom en tuff yta. Hon har ett ständigt behov av att bli uppmärksammas och kom ofta i gräl med övriga kvinnor. Rosangela ser världen och alla människor som sina fiender. Att erövra vänskap är i hennes ögon detsamma som att äga. Den kan inte vara hennes vän, som också vill vara vän med andra.

Hon sköter sitt barn väl, men utan ömhet. Det är svårt att ge, vad man själv aldrig fått. En dag förklarade hon att hon skulle lämna Abrigo. Hon hade blivit erbjuden bostad och arbete. Det lät bra, alldeles för bra. Att ta sig ut i samhället är en lång process. Rosangela berättade att hon träffat en man som skulle hjälpa henne och hon litade på honom. Vi försökte förklara att hon måste ta reda på mer om mannen och att hon måste förstå att den som skrivits ut från Abrigo inte kan komma tillbaka för att bo hos oss igen. Det dröjde bara några dagar och så stod hon där, ännu en gång lurad och besviken. Nu får vi försöka finna en annan utväg. Än en gång får vi säga henne, att hon själv är delaktig i och har ansvar för sin framtid. Hon längtar hem till sin mamma, men vet inte när hon kan återvända. Hon är 15 år, mamma och själv bara ett barn. Hur skall det gå för Rosangela? Hur skall vi kunna hjälpa henne att förstå att det någonstans finns möjligheter också för henne, men att hon själv som måste kämpa för att finna dem?

---

mars 2007

## Men papporna då ?

Du vet att Abrigo arbetar bland övergivna gravida kvinnor och mammor. Men papporna då? Vilka är de och vart tog de vägen? Ibland är de våldtäktsmän och förbrytare vars plats är i fängelse, och som det är bäst att glömma. Andra är män utan ansvar, som överger den flicka som väntar hans barn. Men så finns det också de, som vill ta ansvar, men saknar möjligheter. De är arbetslösa och bostadslösa. De har aldrig själva haft någon pappa och vet inte hur man gör för att ta hand om en familj. Den här gången handlar brevet om tre pappor.

### Anderson

Han heter så. Anderson da Silva. Ett vanligt namn här i Brasilien. Han är 20 år och har en dotter som är tre månader gammal och heter Jennifer. Du som läser vårt rundbrev har mött honom tidigare som den försvunne pappan till Brunas baby. Han och Bruna bodde under många år på samma barnhem. Barnhemmet var inte dåligt. Folk var snälla och man fick studera. Ja, man skulle ju arbeta också. Från det man var 12 år gammal. Ofta var det svårt att kombinera arbete och studier. Det är sällan någon når längre än till 5:e klass. När Anderson och Bruna fyllde 18 år var de tvungna att lämna Barnhemmet, sådana är reglerna. Vad gör två ungdomar som känt varandra i årtal, som saknar familj och arbete och plötsligt står utan bostad? De slog sig samman för att försöka överleva. Anderson fick jobb som lärling på en liten syfabrik, som tillskärare. Han älskade det där jobbet. Det var ansvarsfullt. Han fick koncentrera sig för att inte klippa fel i det dyra tyget. Men syfabriken fick slå igen inför konkurrensen. Det var i samma veva som Bruna förstod att hon var gravid. De var utan pengar och det blev bråk. Bruna gav sig iväg. Efter många svåra månader kom hon till Abrigo. Hon ville först inte berätta hur vi skulle få tag på Anderson. Men en dag gav hon oss numret till Barnhemmet, och vi lyckades spåra honom. Anderson hade letat efter henne i månader. Han ville ha sitt barn, och ville vara med under förlossningen. Så blev det inte eftersom barnet föddes för tidigt. Men julen firade han på Abrigo med sin lilla familj. Och då fick han möjlighet att berätta sin historia. Han kommer inte ihåg så mycket från sina första fyra levnadsår. Han minns att det regnade in i skjulet där de bodde. Att de sov i en enda säng, han själv och mamma och tre syskon. Att det ibland kom män som bodde hos dem ett tag, att det blev bråk. Sådant kommer han ihåg, som glimtar bara. Däremot minns han varje detalj av en sommardag för 16 år sedan när han just fyllt 4 år. Mamma tog dem till stranden. Det var en stor händelse och han var full av förväntan. De gick på bussen till Copacabana och alla fyra barnen hoppade över vändkorset vid ingången för att slippa betala. Biljettkontrollören blundade för det. Det var en solig dag och han såg att de var fattiga. De kom fram till stranden, där var massor av människor, liv och rörelse, musik och försäljare. Hans mamma sa ”Du är så stor och duktig så du kan få gå ända ner till stranden och leka.” Han kände sig stolt. Han fick vara med några andra ungar som spelade boll. Det var en fantastisk dag! Tiden gick fort. Han gick tillbaka till platsen där han lämnat sin mamma. Han visste precis var det var. Han hade lagt märke till att mamma och syskonen slagit sig ner vid en strandkiosk med blått tak. Men nu fanns hon inte där längre. Han börjad leta, paniken steg och tårarna vällde fram. Till sist tog han mod till sig och frågade mannen i kiosken. ”Var det hon med ungarna som satt här? Hon har gått för länge sedan. Hon såg ut att ha bråttom.” Han fortsatte att leta, solen började sjunka. Sakta gick det upp för honom att hans mamma övergett honom, att hon valt just det här sättet att bli av med honom. Någon såg honom traska omkring i skymningen med tårarna rinnande och frågade om han kommit från sin mamma? Han nickade och man tog honom till en polisstation. Han fick en smörgås och frågades ut. Jo, mamma hette Maria –

som miljoner andra brasilianska kvinnor - han bodde i ett hus långt från Copacabana. Han hörde kommentarer från poliserna: "Hon har stuckit från honom. annars skulle hon sökt upp någon polisstation och vi hade fått meddelande över polisradion. Det är väl någon som har för många ungar och för litet mat," Han fick sova i en tom cell över natten. På morgonen tog man honom till ett barnhem. Där skulle han stanna i 14 år.

Vad får en mamma att överge sitt 4-åriga barn? Förtrivlan eller ondska? Det vet vi inte. Men hos Anderson satte det spår för livet.

"Varför var det just mig som hon lämnade?" När Bruna berättade att hon väntade barn blev han arg. Han förstår nu att det var gamla känslor av vrede mot mamman som fick honom att reagera så. När han började leta efter Bruna var det för att han insåg att han valt att överge och försvinna på samma sätt som han själv blivit övergiven. Historien höll

på att upprepa sig. Och det ville han inte. Hur skall det gå? Det vet vi inte. Vi skall inte ha för brått att tillverka lyckliga slut. Men ungdomarna är glada när de är tillsammans och ganska blyga för varandra. Bruna har tagit upp sina studier. Men visst skulle man önska att man kunde erbjuda en bostad, ett jobb och studier. Om inte annat för att få visa att det finns en framtid också för dem.



### Thiago

Han heter Thiago och kommer från Rio. Från en stadsdel med upplysta gator, restauranger och biografier, och från en familj som har det gott ställt och där egentligen ingenting saknats. Hon heter Elizangel och kommer från en småstad i Bahia. Hennes barndom var en mardröm. I hemmet saknades allt. Hon är halvblod från indianstammen Cariri. En gång var hennes förfäder herrar över ett område som sträckte sig över väldiga områden. Det var innan portugiserna kom med eldvapen, slavarbete och sjukdomar. Djupt inne i det avlägsna höglandet kring den mäktiga São Franciscofloden överlevde Caririkulturen ännu några århundraden innan den sjönk ner i kulturskymning och självförakt.



De kom från olika världar. Elizangela arbetade som hemhjälp i samma hus där Thiago bor. De började nicka åt varandra och växla några ord ibland. Så utvecklades en vänskap som ledde till ett förhållande. Elizangela drogs till den blyge och tystlåtna pojken, och kanske imponerades hon av att han kom från en annan samhällsklass. Hon hade dåligt självförtroende och insåg inte att hon var den mer begåvade, den mer initiativrika, av de två. Hon träffade Thiagos föräldrar, de skrämde henne med alltför många frågor och alltför mycket prat om egen duglighet och framgång. Efter en tid upptäckte Elizangela att hon var gravid. Hon försökte finna ett sätt att berätta det för

Thiago. "Vad skulle du göra om jag blev med barn?" Han blev förskräckt. "Mina mamma skulle bli väldigt arg, och förresten hur skulle jag kunna vara säker på att det var mitt barn?" Djupt sårad sprang Elizangela därifrån, och redan samma dag sökte hon arbete i en stadsdel

långt därifrån. När hon så småningom kom till Abrigo var hon gravid i 5:e månaden. Det dröjde innan vi fick hennes tillåtelse att ta kontakt med Thiago Men hon hade hans telefonnummer och det var han som svarade när vi ringde upp. Thiago förnekade inte att han var pappan, men omgående togs telefonen över av hans mamma som ställde krav på DNA test, men löften gavs också om stöd om det skulle visa sig att Thiago var pappa. En söndag i januari kom Thiago och hans föräldrar på besök, mamman överlastad med presenter som skulle packas upp och beundras och tackas för. Barnet, Ana-Liza, fotograferades och besiktigades och förklarades vara just så söt att hon måste vara Thiagos dotter. Det var inte längre tal om faderskapstest. Mamman deklarerade att Elizangela inte skulle göra sig några förhoppningar om Thiago, han har en ny flickvän som umgås i familjen. Thiago sa ingenting. När en frågade ställdes till honom var det hans mamma som svarade. Efter en vecka fick Elizangela ett samtal från Thiagos mamma. Hon krävde att familjen skulle få ta hand om barnet. När Elizangela förklarade att hon inte ville lämna sitt barn, förändrades tonen. Nu var det inte längre tal om att ge någon hjälp. ”Räkna inte med oss”, sa mamman och slängde på telefonluren.

Men vad tycker Thiago? Han är 21 år gammal men fortfarande en rädd pojke som låter mamma bestämma. Kanske såg han i den begåvade och självständiga Elizangela kvinnan som hade kunnat hjälpa honom att bli vuxen, våga fatta egna beslut och hjälpa honom bort från en dominerande mamma och en hemmiljö som i all sin präktighet blivit ett fängelse. Kanske är det han som förlorat mest på att inte våga ta ansvar för sitt barn.

### Renato

Renato är 19 år. Han sitter i häkte sedan 6 månader och väntar på rättegång. Han kommer att vara 27 år när han slipper ut. Renato är en bandit långt nere i hierarkin, som använde förtjänsterna från knarkhandeln till att bekosta sitt eget missbruk. Han kommer från Vila Rica, ”Den rika byn”, ett ironiskt namn på en kåkstad, eländig till och med efter riostandard. Franciele är 16 år. Hon skall snart föda sitt andra barn. Pappan till hennes första försvann så snart han fick veta att hon var gravid. Hon har aldrig hört av honom sedan. Det barn hon nu väntar har Renato som pappa. Vad fick henne att slå sig samman med Renato? ”Han var snäll”, säger Franciele, ”han slog mig aldrig.” Förväntningarna på lycka är inte högt ställda i Francieles värld! Renato är bandit men han är också del av hennes värld. Sådana är männen, och det får kvinnor acceptera. Hennes far var också knarkhandlare, hennes mor en av alla dessa undergivna kvinnor som accepterar allt; många barn, mycket arbete, svält och misshandel. Franciele var sex år, och äldst av fyra syskon när pappan kom hem arg över att det inte fanns mat. När hustrun invände att det berodde på att han supit upp alla pengar, drog han rasande fram en revolver och började skjuta mot sin hustru. Tre skott träffade henne innan en granne hann fram och sköt ner mannen, som dog inför ögonen på barnen. Mamman fördes till sjukhus. Hon överlevde men hennes käke är krossad Hon talar med svårighet. Hon är redan en gammal kvinna. Hon har ännu inte fyllt 35 år.

Franciele, har överlevnadsvilja bakom en tuff yta, inte den likgiltighet och trötthet som finns hos många andra. Hon drömmer om att bli veterinär. Kraften och viljan att kämpa finns där, om bara möjligheterna erbjuds. Franciele har ingen kontakt med Renato. Han tillhör hennes förflutna. Det är bäst så. Kanske kan hon få något annat att kämpa för än hopplösheten i en kåkstad: sina barn, sina studier, sina drömmar.

december 2006

### Det svåraste

Deras barn skall födas strax före jul och när jag skriver detta återstår ännu några veckor av väntan. Deras berättelser är mörka. Deras barndom togs ifrån dem genom misshandel och övergrepp. Deras självkänsla krossades i vetskapen om att de aldrig blev trodda. De var offren som alltid ställdes på de anklagades bänk.

Men det är inte i förtvivlan och bitterhet de berättar om sina liv. De ser sig inte som förlorare, utan som övervinnare. Det går inte att utplåna eller glömma det svåraste som hänt. Men de vet att livet nått en vändpunkt och de går vidare i förvissningen om att kamp mot svårigheter kan förvandlas i styrka. Det står i vår förmåga att ge dem hjälp. Men frågan är om inte de har något ännu viktigare att ge till oss.

### Elizangela

När Elizangela kom till Abrigo var det inte mycket hon berättade om sig själv. Hon ville inte att vi skulle ta kontakt med hennes familj i Bahia. Hon var besviken på mamman, och ville inte tala om sin pappa. Det skulle dröja länge innan vi fick veta sanningen om hennes liv.

Hon växte upp i en småstad som äldsta dottern i en familj med 8 barn. Familjen var fattig, men ägde ett litet hus och pappan hade fast anställning som murare. De tillhörde en av stadens pingstförsamlingar. Det skapade stabilitet i livet och anseende i samhället. Men bakom hemmets väggar rådde en skräcktillvaro med övergrepp och daglig misshandel. "Jag har varit utsatt för övergrepp så länge jag kan minnas." berättar Elizangela "Mitt första minne är att min pappa kallade mig hora. Jag var fem år och visste inte vad det betydde så jag frågade vid middagsbordet. Då fick jag stryk för att jag använde fula ord. På onsdagskvällarna satte min pappa mig på cykeln för att åka till kyrkan. Jag ville inte för jag visste att han efteråt skulle tvinga in mig i en park och våldföra sig på mig.

Mamma visste, så klart, men ville och vågade inte se eller ingripa. Hon slog mig när jag försökte berätta.

När jag var elva år rymde jag. Jag blandade mig med en grupp bussresenärer och tog mig ner mot kusten."

Vettskrämd kom hon sent på kvällen till storstaden Itabuna.. Hon satte sig på trottoaren vid huvudgatan och hoppades att någon skulle ta hand om henne. Hon hade tur, en



socialarbetare fick ett meddelande från polisen och kom och hämtade henne. Hon fick bo hemma hos henne några dagar, berättade hela sin historia och fick hjälp att göra en anmälan mot sin pappa. Förhöret skulle ske vid domstolen i hennes hemstad och hon fick konfronteras med sin pappa utan något stöd eller hjälp. Pappan kom till förhöret klädd i kostym och med en bibel i handen, en kvinnlig advokat från församlingen följde med. Polisförhöret med Elizangela lästes upp och hon bekräftade

vad som hänt. Pappans advokat fick ordet. Hon var inte intresserad av sanningen, utan om pappans och församlingens rykte. Hon sa till Elizangela att hon genom sina lögner skulle bli ansvarig för att hennes mamma och syskon fick svälta eftersom hennes pappa skulle hamna i fängelse. Elizangela tvingades ta tillbaka allt. Pappan förklarade att hon hittat på historien för att slippa bli straffad för att hon rymt hemifrån. Det var inte alla som trodde på honom. En polis smög till henne en lapp med ett telefonnummer. Men pappan såg det och rev sönder den i småbitar så fort de kom hem. Sedan våldtog han henne medan han höll en kniv mot hennes hals och hotade att döda henne. Det gjorde detsamma. Hon ville inte leva längre. Hon var 11 år gammal. Hon gick in i ett apatiskt tillstånd, accepterade allt och trodde sig om ingenting. Bland grannar och i församlingen talade man om hur hon ljugit om sin far.

När hon var 14 år flydde hon igen. Den här gången var flykten bättre förberedd. Hon tog sig åter till Itabuna. Nu sökte hon själv upp ett av de gäng som levde på gatorna, drogs snabbt ner i droger och småstöder. Räddningen kom genom en grupp kristna ungdomar som hjälpte henne att ta sig ur drogberoendet. Men kraven var stora. Och när Elizangela förälskade sig i en pojke som inte tillhörde församlingen blev hon utesluten. Hon tog på sig skulden för vad som hänt och gav sig iväg ännu en gång, till en avlägsen släkting i Rio. Hon lyckades få jobb och fick så småningom en pojkvän från en annan samhällsklass. Han studerade och arbetade på kvällarna. När hon blev gravid berättade hon inte för pojkvännen, rädd för att bli övergiven valde hon att själv överge och flydde till en annan stadsdel. Hon hittades avsvimmad vid en busshållplats och hamnade på sjukhus. Där fick hon höra om Abrigo. Hon fann sig tillrätta här och återupptog sina studier.

Efter några månader kom ett brev till Elizangela. Det hade varit på väg länge och gått via många adresser innan det nådde fram till Abrigo. Brevet var från Domstolen i hennes hemstad. Den ohyggliga sanningen hade kommit fram: Pappan hade fortsatt sina övergrepp nu mot Elizangelas yngre systrar. Efter att en av flickorna försökt begå självmord hade övergreppen avslöjats. Historien upprepades; pappan nekade och flickorna tog tillbaka sina anklagelser. Det var då som någon vid Domstolen erinrade sig en nu 8 år gammal anmälan. Handlingarna letades fram och man konstaterade att det var samma familj, och samma berättelse.



Elizangela behövde inte åka hem för att än en gång möta sin far i rätten. Hon fick avlägga sitt vittnesmål inför Domstolen i Itaboraí och berätta hur hon tvingats att ta tillbaka sina anklagelser. Den här gången hade hon en advokat som stöd och människor som trodde på henne. För Elizangela blev det en upprättelse som hjälpte henne att förstå att hon inte hade skuld eller ansvar till vad som hände. När hon tänker på sina systrar gråter hon. Vad hade hänt om hon hade stått fast den där gången? Pappan sitter i fängelse. Mamman lägger fortfarande skulden på döttrarna och ägnar all sin tid och sina pengar åt att hjälpa mannen.

Strax före jul skall hon föda sitt barn. Hon vet inte om det blir en pojke eller flicka. Efter att ha grubblat länge bad hon mig att ta kontakt med Thiago, pojken som är pappa till hennes barn. Han har

rätt att veta.

När jag skriver detta en söndagskväll i november har jag just avslutat ett långt telefonsamtal med Thiago och hans föräldrar. Jag har berättat om barnet som skall födas och försökt förklara varför Elizangela gav sig iväg. Nu har vi kommit överens om att ett DNA-test skall tas för att säkerställa faderskap. Elizangela vet att han är pappan och bekymrar sig inte för testresultatet. Hon vet att Thiago och hans föräldrar kommer att hjälpa hennes barn. Hon gläds över framgången i studierna. När känslan av uppgivenhet och dålig självförtroende hinner ifatt henne tänker hon på det beröm hon får i skolan. Det är gott att få höra att hon duger.

## Bruna

Brunas mammas heter Maria das Dores, ett inte ovanligt kvinnonamn i Brasilien. *Dores* betyder smärtor, Smärtornas Maria, Hon måste ha tänkt på det ibland. Livet blev inte lätt och hon fick tidigt erfara vad smärta är. Hon är en av generationer av kvinnor som blivit gravida alltför tidigt, övergivna av alla, för att sedan tvingas acceptera män som super och misshandlar dem för att deras barn skall få tak över huvudet och slippa svälta. Så hade det varit för hennes mormor och mor, så blev det för henne själv. Hon var bara 14 år när Bruna föddes. Hon valde att ta hand om sitt barn och slippa lämna det till ett barnhem. Hon kämpade utan stöd från familj och samhälle och accepterade till slut att slå sig ihop med en man, fast hon visste att han hade dåligt rykte. De flyttade till en småstad i Rios utkanter, Cachoeira de Macacú, Och Maria das Dores födde ytterligare fyra barn under lika många år. Hennes yngste son har en hjärnskada, sannolikt en följd av den misshandel mannen utsatte henne för under graviditeten. Mannen drack ständigt, och trots att han hade arbete saknades ofta mat. Värst var hans våldsamhet när han druckit. Den gick främst ut över Maria, men när Bruna försökte gå emellan fick också hon ta emot stryk. Hon var nio år då hon flydde hemifrån första gången. Hon tog sig in till Rio och levde som gatubarn. Alla gatubarn är inte föräldralösa, men för en del är livet på gatan mer uthärdligt än livet hemma. Vid en polisrazzia blev hon gripen och förd till ett barnhem. Hon vägrade att avslöja varifrån hon kom, men berättade att hon blev misshandlad hemma och inte ville tillbaka. Men styvpappan lät sätta upp små affischer med hennes bild på anslagstavlor runt Rio. Någon kände igen henne och så kom Maria och hennes man och hämtade henne. Pappan berättade att hon alltid blivit väl behandlad hemma, men var svår och trotsig och ljög mycket, mamman teg och det fanns ingen som lyssnade till Bruna. Så kom hon hem. Samma kväll våldtog styvpappan henne. Hon flydde i gryningen. Så skulle det pågå under flera år. Hon flydde, och blev förd tillbaka. "Det värsta var att aldrig bli trodd" säger hon. Ingen frågade sig om inte något måste vara galet i en familj när en barnunge gång på gång flyr hemifrån. När Bruna var 13 år smög Marias das Dores iväg till socialkontoret och bad att de skulle hitta ett barnhem för henne. Hon hade tur, de fann ett familjehem i en stad upp i bergen. Bruna talar med glädje om de fem åren där. Hon gick i skolan och kunde avsluta 5:e klass. När hon var 18 år fick hon lämna Hemmet. De var två ungdomar som samtidigt skulle ut i samhället, Bruna och en pojke som heter Anderson. De hade känt varandra i årtal, och nu slog dig sig samman. Efter en tid upptäckte Bruna att hon var gravid. Det blev anklagelser och bråk och båda sa saker som inte borde sägas. Bruna gav sig iväg. Vart skulle hon ta vägen? Hon tänkte på Ungdomsdomstolen i hemstaden som hjälpte henne för fem år sedan. Kanske de visste något. Abrigo har kontakt med myndigheterna i den lilla staden och så kom Bruna till oss. Försiktigt närmade

vi oss det här med barnets pappa. Först efter 6 månader gav hon efter och berättade hur vi skulle komma i kontakt med honom. Några samtal och så hördes hans röst i telefon. Anderson hade letat efter henne i månader. Han ville ha sitt barn, och jag fick lova honom att få vara med på förlossningen. Han har jobb och en bostad och kan hjälpa Bruna. Och Bruna bara grät och grät. Och kanske för första gången i sitt liv av glädje över att inte vara lämnad ensam, över att bli trodd och accepterad.

september 2006

Första lördagen i juli fick Abrigo ett besök som kvinnor och barn kommer att tala om länge. Lärare och doktorander från amerikanska Duke University var på fortbildning i Rio de Janeiro och ville passa på att lära känna ideologin bakom vår verksamhet och samtidigt utföra en praktisk uppgift. Besöket sammanföll med ett planerat målningsarbete, och så kom det sig att vi under fyra timmar kunde beskåda 50 experter i internationell ekonomi uppklättrade på stegar och langandes målarburkar. Mycket blev gjort, och dessutom hann de äta lunch, samtala med mammor och fotografera barn. Våra gäster betalade själva färg och material, och gav en gåva på 2000 USD som tack för besöket.

Den 5 juli tog fyra av våra kvinnor gymnasiexamen, och fick ta emot sina diplom vid en högtidlighet med efterföljande fest. En stor framgång för dem – och en stor glädje för oss alla.

En vecka senare ägnade jag en hel dag åt att besöka den Yrnesskola där kvinnor från Abrigo utbildas som svetsare. Jag fick en inblick i olika processer för professionellt svetsningsarbete. Det var intressant, även om jag inte förstod så mycket. Förra veckan fick flickorna sin examen som diplomerade maskinsvetsare. De var de enda kvinnorna i kursen, men tyckte att de fått uppmuntran och stöd av sina kurskamrater.

Vi har vackra vinterdagar just nu; sol och lagom varmt på dagen och svala kvällar. Under månaderna juni till augusti firas vinterfester runt om i Brasilien. De påminner mycket om Midsommarfester i Sverige, med folkdanser. På Abrigo firades vinterfest för femte året i form av en bazar. Några hundra personer från kåkstäderna runt Abrigo deltog, och festen gav ett välkommet överskott i vår kassa.

Den sjunde augusti startade skolorna sin vårtermin. Det vill säga de skolor som har lärare och utrustning – och för de elever som får plats. Trots alla löften från regeringen har förbättringar i skolsystemet uteblivit – miljardbelopp till skolor har försvunnit i korrupta politikernas fickor. De bristfälliga möjligheterna till utbildning är den främsta orsaken till att Brasilien fortfarande ligger i topp bland länder med



mest orättfärdig ekonomisk fördelning: 0,005% av landets befolkning äger 48% av Brasiliens tillgångar. Med hjälp av alla er därhemma, som vågar tro att små gåvor skapar förändring kan vi också denna termin sända ungdomar till en privatskola med god undervisning.

Det är svårt att förstå att ett land med så stora möjligheter som Brasilien inte kan komma till rätta med sina sociala problem. I rundbrevet den här gången får Du möta Suely, ett av 10.000-tals exempel på hur slavarbete och mänsklig exploatering fortsätter, inte bara i bortglömda jordbruksbygder präglade av godsägare utan mitt i en storstadskommun som Itaboraí, som sedan 6 år styrs av Arbetarpartiet. Jag vill också ta Dig med till de samhällen och kåkstäder där vi arbetar. Vi besöker dem varje vecka. Kommunens politiker besöker dem veckan före valet för att dela ut tröjor med politisk propaganda.

För 300 kronor i månaden kan vi hålla en ung kvinna i skola. Varje månad är ett steg mot förändring och ansvarstagande. Tack för att Du vågar tro att Din gåva betyder något. Vi vet att den gör det.

### Sueli – ett kvinnoliv

Sueli är 22 år och har just fött sitt andra barn. Hon vet inte namnet på landets president, och överhuvudtaget inte mycket om världen utanför kåkstaden. Däremot vet hon det mesta om att överleva. Hon är ständigt verksam med att snyta barn,



byta blöjor och skura golv. Och om tvättning vet hon allt. Det är ju hennes jobb. Först skall tvätten blötläggas i stora byckar av plåt nere vid ån. Och sedan skall varje plagg gnidas in med kokostvål, klappas och gnuggas. Det finns ingen brygga. Kvinnorna ligger på knä i vattnet, sjunger sina sånger och sköljer tvätten, som sedan får tvätten soltorka på stenar. Därefter tar strykerskorna över. De har högre status och bättre betalt. Tvättmaskiner har Sueli bara hört

talas om men aldrig sett. Hon kan inte tänka sig att en sådan maskin kan göra tvätten ren. På Abrigo finns uppmurade tvättkar. Sueli är förtjust. Här kan man stå upp och tvätta, det spar rygg och knän.

Hon var 8 år då hon började arbeta som tvätterska. Hennes pappa hade just dött och de var många barn, så det fanns inga andra möjligheter. Det var naturligtvis inte så att hon fick någon lön. Hon fick arbeta mot mat och en sovplats.

När Sueli var 10 år kom en familj och såg sig omkring bland barnen i kåkstaden. De plockade ut Sueli och erbjöd sig att ha hand om henne. De lovade hennes mamma att hon skulle få gå i skola och få mat och kläder i utbyta mot att hon hjälpte till i hushållet. Mamman grät av lycka och kysste den fina damens händer. Familjen är efter förortsförhållanden välbärgad. De har bil och äger två restauranger och en butik i samhället.

Men Sueli kom aldrig längre än till skolportarna. Det gjorde hon å andra sidan varje morgon när hon skulle följa familjens barn till skolan. Men först hade hon stigit upp i gryningen för att laga frukost. Hon arbetade 7 dagar i veckan, från

morgon till kväll. Hon fick den mat som blev över, hon fick avlagda kläder, hon hade sin madrass som hon rullade ut på golvet i tvättstugan varje natt. Men någon skola blev det aldrig, och inte heller någon lön. I nio år arbetade hon så, under samma villkor som hennes förfäder arbetat som slavar. När hon var 19 år tog hon mod till sig och frågade om hon inte borde få lön. Hon fick lämna familjen samma dag, blev kallad otacksam och fick 20 Reais – 70 kronor – i avgångsvederlag. Hon hade då arbetat i drygt 9 år och utfört bortemot 3.500 dagsverken. Ersättningen motsvarar 2 öre per dag! Familjen visste att hon inte kunde göra något för att få ut sin rätt. Hon fanns ju inte! Hon hade aldrig blivit registrerad. Hon stod utanför samhället.

Vi har hjälpt Sueli att få identitetshandlingar. Nu kan hon söka de få rättigheter det brasilianska samhället ger. Hon är glad över det. Hennes namnteckning saknas. Istället finns ett avtryck av hennes tumme. Och överst står det skrivet Analfabeta. Hon kan ju varken läsa eller skriva. ID-kortet inkluderar henne i samhället, men som en andra klassens medborgare utan skyldighet att delta i valen av de politiska ledare, som blundar för att hunger och nöd tvingar barn bort från lek och skola till långa arbetsdagar. Ett land vars ledare skryter över exportöverskott och oljerikedomar, men som inte kan bereda ens basutbildning åt sina fattigaste invånare. Det är en skam att Sueli inte kan läsa. Men den skammen är inte hennes, utan det lands, som lämnar sina minsta utan rätt till utbildning.

På igenregnade stigar

Itaboraí heter den förortskommun där Abrigo ligger. Det uttalas Ita – bora – i och betyder ”Den vackra stenen” på det indianspråket som talades här. Långt före portugisernas erövring fanns i Itaboraí en handelsplats som togs över av kolonisterna. Och indianerna, vad blev det av dem? Många dukade under i sjukdomar portugiserna förde med sig, andra under påtvingat slavarbete och resten gick med tiden upp i Brasiliens väldiga smältdegel av raser och folk.

I det bördiga och lättodlade låglandet kring Rio de Janeiro anlades Fazendor, stora lantegendomar. Närheten till huvudstaden och dess hamn underlättade export av jordbruksprodukter. Och det var här som den lönsamma kaffeproduktionen kom igång på 1840-talet. Slavar infördes i 1000-tal från delstaterna i norr. Godsägarna samlade på sig ofattbara förmögenheter genom rovdrift av jord och människor. I de stora herrgårdarna Casa Grande bodde kaffebaronerna och deras familjer. Ute på fälten arbetade slavarerna, som om natten låstes in i de fängelseliknande källarna, Senzala.

Avslöjanden av behandlingen av slavar nådde omvärlden. Berättelser om ihjälpskade och torterade slavar, och om slavfamiljer som begick massjälvmord hellre än fortsatt underkastelse bidrog till att slaveriet avskaffades 1888.

Med slaveriets avskaffande föll kaffekulturen samman. Slavarerna fördrevs och ännu idag kan man i Itaboraí finas byar där slavernas ättlingar lever i enkla hyddor som om tiden stått stilla, utan utbildning och utanför samhället.

På godsen ersattes kaffet av apelsinodlingar och slavarerna av immigrerande italienska lantarbetare, men med tiden hade jorden sugits ut så mycket att även apelsinodlingen blev olönsam .

Nu kom den ödelagda jorden att användas till framställning av tegel med hjälp av immigranter från Nordöstra Brasilien. Under 50 år brändes tegel av lera som grävdes fram av billig arbetskraft. Nu är också den tiden slut. Vad som idag möter är ett nästan överkligt månlandskap med enorma kratrar. På branterna klamrar sig kåkstäder med 1000-tals eländiga bostäder. Avloppen flyter fram i öppna, stinkande diken. Slingrande stigar, illa åtgångna av tropiska skyfall, leder mellan kåkarna. Som i varje samhälle finns också här sociala skillnader. Några av husen har cementgolv, andra jordgolv. Fönstren saknar glasrutor, plankbitar skyddar mot sol och vind. De flesta kåkarna har en enda glödlampa som hänger i sovrummet och så den obligatoriska teven, kontakten med ett annat liv. Framför teven kan man drömma sig bort med hjälp av någon såpopera, som visar liv i lyx och överflöd och folk som lever utan bekymmer om arbete och kamp för dagligt bröd.

När man vandrar på de sönderregnade stigarna ser man mängder av människor, män och pojkar mest. Kvinnorna arbetar som städerskor eller tvätterskor i Rio, två timmars väg från kåkstaden. Vid halvfemtiden går de upp för att göra i ordning mat åt barnen. I bästa fall är de hemma framåt sju på kvällen. Flickorna passar småsyskonen, pojkarna leker med drakar, männen drar omkring sysslolösa, utan tanke på att förbättra sitt boende ens med sådant som kan göras utan pengar. Okunnighet skapar ligkiltighet, ligkiltighet alstrar slöhet. Nästan ingen har gått mer än fyra år i skola. För många sträcker sig planeringen inte längre än till nästa veckoslut och ett rus på någon av de många barerna. För andra är det gudstjänsterna i en av de otaliga små kyrkorna som ger vila vid arbetsveckans slut.

### Thiagos stuga

Nu kommer jag fram till Thiagos hus. Han döptes i vår kyrka förra året. Då var han 18 år och hade just blivit pappa. Hans fru Maria är några år äldre och arbetar som hembiträde inne i Rio. Hon bor hos familjen hon arbetar hos och är bara ledig lördag eftermiddag och söndag. Dottern bor hos sin mormor. Thiago är visserligen arbetslös, men tanken på att han skulle vara hemmapappa förefaller avlägsen. Men långsamt ändras uppfattningar också här. Det är välstädat när man kommer på besök. Det ser Thiago till. Maria tjänar 750 kronor i månaden, det måste räcka till mat och kläder. Prisnivån är densamma som i Sverige, och även om basmat som ris och böner är subventionerade är det svårt att få pengarna att räcka.

Thiago har aldrig haft ett fast arbete. Han har dålig skolutbildning, bara 3 års folkskola. Han gör biscate, dvs säljer vatten, coca-cola och kex till bilister som i eftermiddagsrusningen sitter fast i ändlösa köer vid Rios in- och utfarter. Men konkurrensen är stor och förtjänsten liten. Extrainkomsterna investeras i förbättringar av huset. Och det ser ju alla att det finns mycket att göra. Huset är litet med jordgolv, bara ett rum med två avbalkningar, en för köket och en för toalett och en duschanordning. Vattenförsörjningen sker genom en tank på taket, som fylls på med regnvatten och hinkar med vatten som hämtas hos en granne. Elförsörjningen till den enda lampan och teven sker genom en osäker konstruktion från en lyktstolpe nedåt stigen. Jag har aldrig vågat fråga om vare sig lagligheten eller farligheten med anordningen. Men det är nog väl att det är svagström.

Taket har förbättrats sedan jag var här sist, men står inte emot de störstskurar som faller med jämna mellanrum. Thiago visar att han numera håller rent på tomten. En av de saker jag ofta påpekat. Och han har börjat gräva en brunn. Han ville att Abrigo skulle hjälpa honom, men eftersom han saknar arbete tycker jag att han kan göra det mesta själv. Han har kommit 3 meter ner i den hårda leran. Det är 17 meter kvar. De kommer att ta tid.

Det är fyra år sedan jag först mötte Thiago. Den gången hade jag den trista uppgiften att traska omkring i kåkstaden med budskapet att en polisaktion planerades för att utrota den gryende knarkhandeln. Man tänkte slå till mot underskiktet i knarkhierarkin – springpojkar, grabbar i de tidiga tonåren. Thiago var en av dem. Men den tiden är förbi nu och vi talar inte mer om det. Inte heller pratar vi om hans mamma. En av dem som aldrig har förmått att ta tag i sitt liv utan lever i samhällets yttersta utkanter. Thiago och hans syskon har farit illa. Spåren av undernäring, det vi en gång kallade Engelska sjukan, är märkbara hos alla syskonen..

Han har just börjat en basutbildning i data på Abrigos utbildningscenter och är full av entusiasm. Men jag vet att han har lätt för att tröttna, och att glömma tider och överenskommelser. Ett par gånger i veckan ringer han mig från en telefonkiosk i området. Han vill egentligen ingenting. Ibland ber han om råd. Men mest handlar det om att veta att det finns någon där borta i den andra världen, som bryr sig om och som vet vem man är och som man kan kalla sin vän.

juni 2006

Att tycka, att tycka synd om och att tycka om

När man har sitt arbete bland människor som befinner sig i samhällets utkanter får man ofta anledning att fundera över vad man gör och varför – och för vem.

Det är så enkelt att tycka och ha åsikter om människors likgiltighet och brist på initiativ. Varför kan de inte hålla rent omkring sig? Tycker man. Varför måste avfall slängas ut genom fönstren? Varför tar man sin ynkliga veckolön, resultatet av långa arbetsdagar och mödosamma resor, för att köpa sig något onyttigt och opraktiskt klädesplagg när taket i det skjul man bor är i skriande behov av nya plattor, när fönstren saknar rutor och kylskåpet gapar tomt? Jag tystar mitt och tänker på att jag aldrig behövt sakna något av vad de saknar. Jag kan ju köpa onödiga saker, utan att det märks i min ekonomi. Jag vet hur man planerar och hur man förbättrar men tillämpar inte alltid min kunskap.

”Jag tycker så synd om dig”, säger vi ofta till människor. Deltagande, men samtidigt lättade över att det inte var vi som drabbades. Och vi tycker synd om människor från världens alla krigsskådeplatser eller katastrofområden som vi dagligen möter i TV. ”Så hemskt!”, säger vi från djupet av vår folkhemssoffa. I bästa fall får vår känsla utlopp i engagemang och givande. Det är bra. Men vi står fortfarande över dem vi tycker synd om.

Vi åstadkommer inte förändringar genom att ”tycka” eller ”tycka synd om” men genom att ”tycka om”. Det räcker att säga: Jag tycker om dig. Vi kan dela dina svårigheter. Idag har jag något som du inte har: pengar, hem, mat – vi kan dela det. Idag har du något jag ofta saknar: uthållighet att kämpa, erfarenhet av att lida – vi kan dela det. Jag tycker om dig. Vi delar samma värld, samma ängslan och samma hopp. Att hjälpa andra handlar inte om att bli lösta från dåligt samvete. Det handlar om att våga tro att man kan bidra till förändring. Och det handlar om att se och våga ta emot vad andra kan ge.

## Bortom alla ord

Det hade varit en lördag med många förberedelser. Alla på Abrigo hade varit med i arbetet. Kronprinsessan Victoria skulle komma på besök på måndagen. Vi ville att hon skulle få lära känna vårt arbete genom de kvinnor som har sitt hem på Abrigo. Och naturligtvis ville vi visa oss från vår bästa sida. Sådant kräver, som bekant, arbete.

Men än så länge var det lördag. Och innan en ny dag grydde skulle ondskan och våldet än en gång krypa tätt inpå oss. En Chacina, en mordvåg på ungdomar, drabbade åter vår del av Rio. Denna gång skulle 10 pojkar dödas. Ingen av dem hade fyllt 17 år. De flesta hade inget med



knarkligor och banditgång att göra. De var bara fattiga pojkar som råkade befinna sig på fel plats när makt skulle demonstreras genom skräck.

Everton var en av dem som dödades. Vi kände honom. Han var bror till Valéria, en av flickorna på Abrigo. Han tillhörde en av de evangeliska församlingarna i vårt område och fick hjälp av oss med sina studier.

Tillsammans med två vänner stod han och pratade i ett gathörn när en bil stannade till. Pojkarna tvingades ner på knä och sköts. Det var många som såg det, men det

var ingen som vågade vittna. En pressfotograf var där några minuter senare och tog ett kort av de dödade pojkarna. Det ligger framför mig. Det är det enda foto som finns av Everton. Dagen efter begravdes han. Samma dag han skulle ha fyllt 17 år.

Luciana satt med sin pojkvän, Rodrigo, på en bänk uppe vid torget. Kanske pratade de om det barn som Luciana snart skulle föda. Kanske gladdede de sig över att Rodrigos mamma lovat att hjälpa till med att ta hand om barnet. Kanske bråkade de om att Rodrigo gett sig i lag med lokala knarkbanditer för att få ihop pengar sedan han förlorat sitt arbete några veckor tidigare. De märkte inte att en av bilarna som cirkulerade runt torget stannade. Skotten som avlossades från den öppna bilrutan var öronbedövande många.

En stund senare kom några flickor till Abrigo. De kom med Luciana. Hennes hår och kläder var fläckade av pojkvännens blod. Hon stirrade apatisk framför sig. Flickorna berättade snabbt vad som helst. Sedan försvann de skrämnda ut i nattens mörker.

Luciana har inga föräldrar. Hon är ett hittebarn, som någon för 16 år sedan fann utsvulten och lämnade till ett barnhem. Hon har ingenstans att ta vägen. Några dagar senare får vi veta att hennes enda vuxenkontakt, pojkvännens mamma, hittats mördad i sin kåk. Kanske tystades hon för att hon visste vilka som dödat hennes son.

Vad säger man när man sitter med en höggravid, nedblodad och skräckslagen flickunge? Ja, inte säger man: "Jag förstår hur du har det" Hur skulle man kunna göra det? Det vore osant och övermodigt. Här befinner man sig bortom alla ord. Men man kan hålla en hand och göra det på ett sådant sätt, att den som sitter vid ens sida förstår att man inte kommer att släppa taget innan mardrömmen börjar ge vika för kampen för det liv som är på väg, det barn som snart skall födas.

Luciana kommer att få stöd av de andra kvinnorna på Abrigo; Alcilene, Valéria, Rosemeire och alla de andra som också fått se bröder och pojkvänner, mejas ner i det inbördeskrig utan slut som pågår i Rios förorter. De är kvinnor som har rätt att säga: "Vi vet hur du har det. Vi har själva gått igenom det. Men just därför måste vi hålla ihop. Vi måste finna vägar att stoppa våldet. Vi vill kämpa för att våra barn skall få utbildning."

"När någon bland oss blir med barn, då tänker vi förstås på Abrigo"

Katielly och Daiane har just kommit till Abrigo. De skrevs in samma dag, och fastän de aldrig har träffats tidigare är de redan bästa vänner. De kommer från olika miljöer. Daiane har en familj som visserligen är fattig, huset de bor i är fallfärdigt, men hon har aldrig behövt vara hungrig.

Katielly är uppfödd på barnhem och har erfarenhet av att bo på gatan och leva under miserabla förhållanden. Hon vet vem som är hennes mamma, men har ingen kontakt med henne. Hon har fyra halvsyskon, den äldste är medlem av ett banditgäng. Hon ryser när hon talar om honom. ”Han är en ond människa”, säger hon.

Jag frågar Katielly hur gammal hon är. Hon är inte alldeles säker, men plockar fram sin födelseattest, många gånger vikt och inte helt lättläst. ”Förra veckan fyllde du 16 år”,

konstaterar jag. ”Jo, det stämmer nog, fast sådant tänker man ju inte på. Det är ju inte precis så, att någon ger en presenter.” ”Nästa år”, säger jag, ”nästa år skall vi ordna en födelsedagsfest åt dig. Med tårta och allt.” Hon skrattar och tror att det är ett skämt, men när hon ser att jag menar allvar får hon tårar i ögonen.

Jag frågar Daiane varför hon kommit till Abrigo, när hon har mamma, syskon och ett hem. Hon förklarar. ”När min styvfar fick veta att jag var gravid slängde han ut mig och sa att han inte tänkte ta hand om andras ungar. Min mamma sa



ingenting, fastän huset är hennes och hon och jag har varit de enda i familjen som haft arbete.” Hon berättar hur ledsen hon var sedan hon blivit utslängd hemifrån. Hon bodde några nätter hos en kompis. Men hon visste att hon inte kunde få stanna där. Hon var rädd för att hamna på gatan. Hon tänkte på barnet hon väntar och att hon snart inte bara skall ha sig själv att tänka på.

Hur kommer det sig att de sökte dig till just Abrigo? Diane säger, att det var hennes mamma som hade hört talas om Abrigo. Hon letade upp henne och såg till att hon kom hit. Katielly har hört många av sina vänner tala om Abrigo. ”När någon av oss som bor på gatan blir med barn, ja, då tänker vi förstås på Abrigo.”

Hur länge planerar de att stanna? Daiane: ”Till dess jag får ordning på mitt liv. Nu har jag bara mig själv att förlita mig till. Jag vill få utbildning och ett jobb, så att jag kan ta hand om mitt barn.” Daiane räknar inte med att få någon hjälp av mannen som gjorde henne gravid. Hon har fått veta att han har andra kvinnor och flera barn, som han aldrig brytt sig om. Hon har inte sett röken av honom sedan hon berättade att hon väntade hans barn. Han är en odugling och det är bara att glömma honom. ”Jag är övertygad om att jag kommer att klara mig bättre utan honom.”

Katielly berättar, att pappan till hennes barn är lika gammal som hon själv. Han bor i en av Rios kåkstäder tillsammans med sin mamma. Men hon vet inte om att hennes son skall bli pappa. Han har inte vågat tala om det.

Vad har då varit svårast sedan de förstod att de väntade barn? Daiane talar om tiden innan hennes familj fick veta. Det var oroliga veckor som blev till månader. Till slut kunde det inte längre döljas. Hon fruktade det värsta: att bli utslängd hemifrån och att inte veta vart hon skulle ta vägen. Och den första dagen på Abrigo var hon också rädd. Hon visste ju inte om hon skulle få stanna. Men nu är hon glad över att ha fått ett hem på hos oss. Hon känner sig trygg och vågar tänka på framtiden.

Katielly säger, att när man aldrig haft något hem när man en punkt där livet inte kan bli så mycket värre. Hon ser Abrigo som en möjlighet att få det liv hon knappast vågat drömma om. Hon tänker inte på barnet som en ny svårighet utan gläder sig över det. ”Jag har fått något att

kämpa för” säger hon.

Vi börjar prata om framtiden, om tankar och förhoppningar. Vad förväntar de sig av Abrigo? ”En hel massa saker”, säger Diane, ”men framförallt hoppas jag få en chans att studera. Det har jag alltid velat göra. Jag blev tvungen att sluta när jag gick i 5:e klass.” Hennes dröm är att bli läkare, men att hon skulle bli glad om hon en dag lyckas bli sjukvårdsbiträde. Det viktiga är att hon får arbeta inom sjukvården.

Katielly säger att hon vill lära sig om datorer. ”Vi på gatan känner till mer om sådant än vad folk tror”, säger hon ”fastän vi inte ha tillgång till det.” Hon har redan börjat en kurs här på Abrigo. En ny värld öppnar sig. Det här med att kunna läsa har fått en ny mening.

---